ӘДӘБИЈЈАТ ҜӘЗЕТИ

27 сентјабр
1991-ҹи ил.
№ 39 (2486)

КИТАБ НӘШРИ МӘДӘНИЈЈӘТДИР

АЗӘРБАЈҸАН РЕСПУБЛИКАСЫ ДӨВЛӘТ МӘТБУАТ КОМИТӘСИ СӘДРИНИН МУАВИНИ НӘРИМАН ҺӘСӘНЗАДӘ ИЛӘ МУСАҺИБӘ

Бу күнләрдә мүхбиримиз Камилә Не'мәт һөрмәтли шаиримиз, узун илләр гәзетимизин редактору олмуш, һазырда Азәрбајҹан Республикасы Дөвләт Мәтбуат Комитәси сәдринин мүавини ишләјән Нәриман Һәсәнзадә илә көрүшмүш, китаб нәшри мәсәләләри барәдә онунла сөһбәт етмишдир.

—Нәриман мүәллим, Сиз «Әдәбијјат гәзети»ндән там ајрылмамысыныз. Редаксија һеј'әтинин үзвү кими јенә дә фәалијјәт көстәрирсиниз. Биз Сизә јенә дә өз әмәкдашымыз кими бахырыг. Амма башга бир ишә кечмәјиниз мүнасибәтилә, јә'ни Сизи Дөвләт Мәтбуат Комитәси сәдринин мүавини кими тәбрик етмәк истәјирәм.

—Сағ олун, Камилә ханым.

—Истәр-истәмәз иш јерләринизи мүгајисә етмәли олуруг. Бурада өзүнүзү нечә һисс едирсиниз?

—Бурада ишкүзар, китаб нәшри мәдәнијјәтилә мәшғул олан адамлар — бизим гәләм достларымыз, профессионал полиграфија ишчиләри фәалијјәт көстәрир; сөзүн әсл мә'насында бөјүк бир јарадыҹы гүввә, гәләм ордусу вар бурада. Ишим исә әввәлкиндән аз дејил. Нәшријјат вә полиграфија сирләринә јахындан бәләд олмаға башлајырам. Китаб нәшринин өзү ајрыҹа бир естетик билик саһәсидир. Тәәссүф ки, мәдәнијјәтимизин вә мүасир тарихимизин бу саһәси һеч дә һәмишә истәдијимиз шәкилдә олмамышдыр. Нәшријјат вә полиграфија илә бағлы ајрыҹа бир тәдрис оҹағы јарадыла биләрди. Индики заманәдә китаб мәдәнијјәти, полиграфијасы олмајан милләтин тарихи јаддашындан данышмаг чәтиндир. Бу саһәдәки кадрлары бармагла сајмаг олар. Јетмиш илдә сосиализм системи халгымызы бурада да алдадыб башынын алтына јумшаг балыш гојмушдур. Биз дайим олараг мәркәз дедијимиз Москвадан асылы вәзијјәтдә галмышыг.

«Әдәбијјат гәзети»нә кәлинҹә, нә дејә биләрәм? Редаксија мәним доғма евим иди... Галды о бири тәрәфи — гәзетчилик өзү ихтисас саһәсидир. Баш редактор — тәкҹә вәзифә тутмур, һәм дә ишләдији мүддәтдә професионаллашыр, ихтисаслашыр. Сөһбәт, әлбәттә, тәкҹә мәндән кетмир. Гәзет редактору, еләҹә дә журнал редактору әдәби, сијаси, ичтимаи фигурдур. Јүз мин, үч јүз мин, даһа артыг «сәрнишини» (абунәчиси, охуҹусу) олан ағыр бир гатара гошулмуш күчлү локомотивдир. О јүзләрин, милјонларын зөвгүнә, фикринә, әгидәсинә күчлү тә'сир көстәрир, бә'зән дәјишир, онлары өз ардынҹа апара билир. Мән мүхбир һаггында да бу фикирдәјәм. Бир һалда ки, информасија 48 саат мүддәтинә охуҹуја чатдырылмалыдыр, көрәк һазырлыглы мүхбирләр олсун; «дедим — деди» јазан јох, тәсирчи јох, һадисәләрә мүдахилә едән, онлары тәһлил едән, образлар ишләдән вә мәнтиги нәтиҹәләрә кәлән мүхбирләр. Өзүнүз бунлары көзәл билирсиниз.

Мән инди дә һөрмәтли гәзетимизи охујурам. Республикада јеканә јазычы гәзетидир. Буна әһәмијјәт вермәк, абунәсинә көмәк етмәк ваҹибдир. Камилә ханым, јадыныздадырса, мән баш редактор олдуғум вахтда да гәзетимизә абунә јазылмышдым.

—Бүтүн ишчиләри дә јаздырмышдыныз.

—Еләдир, бу дәфә ишчиләри дә, онларын гоһум-әгрәбалары да абунә јазылмалыдыр. Јазычы гәзети јашамалыдыр. Инди билдијиниз кими чохлу гәзет, журнал чыхыр, информасија чохдур.

Ону да дејим ки, мән инди гәзетләр ичиндән биринҹи «Әдәбијјат гәзети»ни сечирәм ки, охујум. Гәзет дә, коллектив дә һәмишә олдуғу кими, мәнә доғмадыр.

—Бу гаршылыглы һиссдир, Нәриман мүәллим. Мән бу күнләрдә сизин «Јени фикир» гәзетиндә охујурдум. Кечирдијиниз мүшавирәдә дәрсликләрин нәшри, үмумијјәтлә, дәрсликләрин мәзмуну мәсәләләри дә чох ҹидди шәкилдә мүзакирә едилмишдир. Гәзетдән анҹаг гыса мә'лумат ала билдим...

—Јаралы јеримизә тохундунуз. Мән бураја ишә кәлдијим күндән дәрсликләрлә вә Низами јубилејинә бурахылаҹаг китабларла мәшғулам. Бу ишдә мәнә нәшријјатлар идарәсинин рәиси Гурбан Мәммәдов вә үмуми шө'бәнин рәиси Муса Нәбијев јахындан көмәклик көстәрир. Јери кәлмишкән, онлара тәшәккүрүмү билдирмәк истәрдим. Бу илин ијун ајында кечирдијимиз мүшавирәдә Гурбан мүәллим белә бир мә'лумат верди: Дәрсликләрин вәзијјәти олдугҹа мүрәккәбдир. Бу ил биз 2 милјон 789 мин нүсхә дәрслик нәшр етмәлијдик. Бунлары көрәк ијулун 1-нә гәдәр бурахајдыг, ахырынҹы мүддәт беләјди. Бизсә һәлә 12 дәрслик нәшр етмәмишик. Бир мәтбәәдә һәлә 7 дәрслијин сигнал нүсхәси верилмәјиб. Бүтүн чап мүддәтләри позулмушдур.

Муса Нәбијев исә (о, узун мүддәт 26-лар мәтбәәсинин мүдири олмушдур, тәҹрүбәли полиграфчыдыр) деди ки, бүтүн мәтбәә мүдирләри дәрсликләрин дүзкүн бурахылыш ҹәдвәлини тәгдим етмәлидирләр. Бу, ишимизин хејринә олду. Кеч дә олса, нәзәрдә тутулан 12 дәрслик бурахылды. Амма тиражын бүтүн тәһвили ләнкиди.

—Бәс бунун сәбәби нәдир?

—Сәбәби сон дәрәҹә, чох садәдир. Нәшријјат рәһбәрләри китабларын әлјазмаларыны вахтында ала билмирләр. Нәшријјат вә мәтбәәләр арасында бағланан мүгавиләләрин вә ҹәдвәлләрин тутулмасы әслиндә формал характер дашыјыр вә буна көрә дә јеринә јетирилмир. Әлбәттә, дәрсликләрин белә кечикдирилмәсиндә тәчһизат мәсәләләри дә хүсуси рол ојнајыр. Билдијиниз кими, өлкәдә јаранмыш ағыр вәзијјәт дә буна күчлү тә'сир едир; вахтында кағыз, картон алынмамасы иши чәтинләшдирир.

—Нәриман мүәллим, биз чох мүрәккәб тарихи бир шәраитдә јашајырыг. Коммунист партијасынын режими көзүмүзүн габағында дағылды. Бу режимин ганунларыны аз гала ријази дүстурлара да тәтбиг етмишдик. Индики һалда истәр мүәллим һеј'әтинин, истәрсә дә шакирдләрин дүшдүјү доланғыҹ вәзијјәти ајдын көрмәк олур. Бу ишә һазыр олмајан мәктәбин јени тәдрис илиндә вәзијјәтини бир дә дәрсликләр мүрәккәбләшдирир...

—Еләдир. Дәрсликләрин ичиндә јенә дә «сарсылмаз иттифагымыз», јенә дә «хошбәхт ушаглар», јенә дә «7 нојабр бајрамымыз», бир сөзлә, истәдијин гәдәр лазымсыз, бош идеолокија тәблиғ олунур ки, бу ушаглары да, мүәллимләри дә чаш-баш салыр. Биз хаһиш еләмишик ки, һуманитар саһәләрлә бағлы дәрсликләр барәдә «Јени фикир» гәзети кениш мүзакирә ачсын. Гој алимләр, јазычылар, тәнгидчиләр мүзакирәдә иштирак етсинләр. Мәгсәдимиз Тәһсил Назирлијинә јахындан көмәкликдир. Ушагларымызын мә'нәви шикәстлијинә сәбәб биринҹи нөвбәдә дәрсликләрдир. Мән буну там мәс'улијјәтлә дејирәм. Јадыныздадырса, бир дәфә «Әдәбијјат вә инҹәсәнәт» гәзетиндә дәрсликләр барәдә кениш мәгалә вермишдик. Телевизија екранларындан бизә һүҹумлар едилдиләр. Мән онда дәрсликләрин бу дәрәҹәдә савадсыз, бәсит вә бир чох һалларда гејри-сәмими олдуғуну тәсәввүр етмирдим. Бүтүн Азәрбајҹан халгы бу мәсәлә илә мәшғул олмалыдыр. Дәрсликләрдә нәинки мүасир әдәби просесә биканәлик вар, һәтта мәтнләр дүзкүн сечилмир, плакатлар мејдана чыхыр.

Бир мисал чәкәҹәјәм. Бу јахынларда кечирдијимиз мүшавирәдә мә'лум олду ки, бир нәфәр алим, дәрслик мүәллифи һәр ил: 1—2—3—4—5-ҹи синиф ријазијјат китабларыны Балтикјаны республикаларын дәрсликләриндән көчүрдүб өз адына нәшр етдирир. 6-чы синиф дәрслијини чапа верәндә «Маариф» нәшријјатынын шө'бә мүдири бу мәсәләни билир вә үстүнү ачыр. Гәрибә бурасыдыр ки, «мүәллиф» китабы өз адына көчүрдүјүнү е'тираф едир вә сонра да бизи инандырмаға чалышыр ки, бу, елә белә дә олмалыдыр.

Бәлкә мән сәһв едирәм, Камилә ханым?

—Јох, сиз сәһв етмирсиниз. Биз индијәдәк белә мәсәләләри кениш мүзакирә етмәмишик. Һеч бир мүәллимин, јахуд мүәллифин ушагларын зөвгү илә ојнамаға ихтијары јохдур. Гәзетләримиз нә үчүн белә ҹидди мәсәләләрдән јан кечмәлидир.

—Бә'зән гәзетләримиз белә дәрсликләримиз барәдә јағлы тә'рифләр јазыр. Һәлә валидејнләрин имзаларыны да топлајырлар. Мәһкәм иш кедир!

—Нәриман мүәллим, бәс кәлән, 92/93-ҹү тәдрис илиндә дәрсликләр нечә олаҹаг?

—Дәрсликләрин мәзмунуну әввәлки кими сахламаг истәјирләр. Биз бу проблеми тәһсил назири Р. Фејзуллајев јолдаша телефонла дејәндә, о мүавининә елә һәмин күн бу ишлә мәшғул олмағы тапшырды. Биз онларла бирликдә ишләјирик. 43 адда јени ил үчүн тәкрар нәшр олунаҹаг китабын 13-ү јенидән јазылмышдыр. Онларын 41-и әввәл, 2-си сентјабрын 1-нә гәдәр чыхмалыдыр. Бу дәфә 41 үстәкәл 2, јә'ни 43 адда 3 милјон 906 мин нүсхә дәрслик нәшр етмәлијик. Ону да дејим ки, мүгавиләләр бағланыб, бә'зи китаблар артыг мәтбәәләрдәдир. Анҹаг дедијим кими, китаблар јенә әввәлки мәзмунунда тәкрар нәшр едиләҹәк.

Мән дәрсликләр барәдә Али Советин сессијасында чыхыш етмәк вә 1992 — 1993-ҹү тәдрис илиндә хүсусилә һуманитар саһәјә аид китабларын нәшрини дајандырылмасыны хаһиш етмәк фикриндәјәм. Гој милләт вәкилләримизин вә милләтин өзүнүн орта мәктәб дәрсликләриндән хәбәри олсун.

Бурада исә бир-ики мисал кәтирмәклә кифајәтләнәҹәјәм, бу ашағыдакы сәрлөвһәләр тәк бир дәрсликдән көтүрүлмүшдүр: «Ленин бајрағы», «Ленин улдузу» «Пионер маршы», «Октјабр нәғмәси», «Кечмишдә фәһләләр нечә јашајырдылар» (јегин аҹындан өлүрдүләр, Совет дөврүндә кефә бахырдылар), «ССРИ бизим вәтәнимиздир», «Мәгсәдимиз коммунизмдир», «Партија», «Ленин космосда», «Ленин баба», «Володја Ујанов» «Ленин жандармлары нечә алдатды», «Ленинин бүстү» «Мавзолејин јанында күлләр», «Ленин һәр бир чанлыдан даһа чанлыдыр бу күн» (Аллаһ! Аллаһ!), «Азәрбајҹанын азадлыг күнү», «Нина», «Ленинлә сөһбәт», «Совет Иттифагы Гәһрәманы» Н. Х. Бағрамјанын хатирәсиндән» «Совет әскәринә абидә» «Гызыл әскәрин анадан олдуғу күн» вә с. вә и. а. Педагожи тәһсил, тәрбијә ады алтында әслиндә коммунизм тәблиғаты апарылмышдыр. Мәндән инҹимәсинләр, башга ҹүрә гәбул едә билмирәм. Бу ушаглардан кәләҹәкдә нә көзләмәк оларды!? Онун өз вәтәндашлыг мөвгеји ола биләрдими!? Фантазијасы, тәхәјјүлү инкишаф едә биләрдими; үрәји, бејни хүсуси бичилмиш гәлибләрдә бөјүмәлиди. Көрүнүр, манкурту белә јетишдирирләр.

Һәлә Ворошиловун ҹәбһәјә кәлиб газахлары гырдырмасыны демирәм. Һалбуки газахлар инди өз милли һүгуглары, мүхтаријјәтләри уғрунда мүбаризә апарырлар.

«Питер» сөзүнүн лүғәти мә'насыны дәрсликдә индики Ленинград дејә изаһ едирләр. Бу ки, кеһнәлмишдир. Көрәк инди мүәллим шакирдләри баша сала ки, даһа Ленинград јохдур, онун әвәзинә Санкт-Петербург вар. Бунун кениш изаһы лазымдыр. Башга бир дәрсликдә С. Шаумјанын, М. Әзизбәјовун, А. Чапаридзенин, И. Фиолетовун вә б. адларыны фәхрлә чәкиб «Коммунизм уғрунда мүбаризләрә шан олсун!» дејә јазырлар. Мәним тәклифими ешитсәјдиләр, дејердим ки, 26 Бакы комиссарларынын әвәзинә һеч бир вәзифә тутмадан милләт, вәтән јолунда һәлак олан әсл Азәрбајҹан гәһрәманлары 20 јанвар күнләриндә гурбан кедәнләрин хатирәсини јад едәрдиләр. Шакирдләрә индидән онлар һаггында кениш мә'лумат вермәк, халгымызын белә һүнәрвәр балаларындан данышмаг лазымдыр. Онларда вәтәнпәрвәрлик һиссләринин ашыланмасы үчүн бундан көзәл тәдрис китабы јохдур.

Өз јанларындан уйдурулмуш бир бејтдә көрүн нә јазырлар:

Мән ашығам, хан олмаз,
Султан олмаз, хан олмаз(!!)
Ленин гуран өлкәдә
Индән белә хан олмаз.

«Смолны», «Октјабр», «Сүлһ», «Гызыл орду», «Коммунизмдә јашајаҹағам» кими јазылар баш алыб кедир. Азәрбајҹан республикасында Азәрбајҹан јазычыларынын әсәрләри тәблиғ олунмур. Әксинә, рус јазычыларынын әсәрләри вә онлардан парчалар ашағы, ибтидаи синиф шакирдләринин дәрсликләринин демәк олар ки, бүтүн сәһифәләрини тутмушдур. Бирҹә буну дејим ки, «Ана дили» китабында 30-а јахын рус јазычысынын әсәри верилмишдир, әсәриндән китабын једдидә бир јериндә парчалар кәтирилир.

Ашағы синиф, һәтта 10-ҹу синиф шакирдләри үчүн јазылмыш «Рус дили» («Русский јазык») дәрсликләринин дә мәтнләри белә аҹынаҹаглыдыр. Азәрбајҹан јазычылары тамамилә унудулмушдур.

Гој јери кәлмишкән хатырладым ки, Азәрбајҹан јазычыларынын әсәрләри Гәтран Тәбризидән тутмуш бу күнкү кәнҹ гәләм саһибләринә гәдәр русҹаја тәрҹүмә едилмишдир. Бу ишдә көркәмли рус јазычыларынын хидмәти аз олмајыбды. Азәрбајҹан мәктәблиләри үчүн дәрслик јазан, јахуд дәрсликләри тәртиб едән мүәллифләрин Азәрбајҹан әдәбијјатына, онун јарадыҹыларына белә әфсуссуз мүнасибәти нәјә бизим әдәби ичтимаијјәти индијә гәдәр нараһат едәјди, көрәк бу китаблара әввәлчәдән рә'јләр алынајды вә с.

Бүтүн бунлардан сонра рус тәһсили алан азәрбајҹанлы ушаглары өз-өзүнә суал вериб демәјәҹәкләрми һаны бизим јазычыларымызын әсәрләриндән нүмунәләр!? Азәрбајҹан әдәбијјатыны Азәрбајҹанда нә үчүн данырлар?!

Азәрбајҹандакы русдилли мәктәбләр Москва програмы илә охујурлар. Онларын синифләриндә артыг «Библијадан притчалар өјрәдилир. Биз нә вахт ајылаҹајыг. Бизим орта мәктәбләрдә исә јени дәрс илиндә ССРИ-нин һимнини өјрәтмәјә башлајырлар. Совет дөвләти јохдур, һимни өјрәдирләр!! Јегин бу мисралары хатырлајырсыныз:

Еј Ленин партијасы — елләрин гүдрәти,
Коммунизмә апарырсан бизи...

Бәс дејилми!?

Һөрмәтли синиф мүәллимләри! Өзүнүз ајрыҹа програм тутун, дәрс дејин. Дәрсликләрдән ајры-ајры бәндләри, мәтнләри, параграфлары чыхармагла иш битмир. Бу дәрсликләр јенидән јазылмалыдыр, јахуд тәртиб едилмәлидир. Габагҹыл тәҹрүбәли орта мәктәб мүәллимләри, јазычылар бу ишә ҹәлб олуна биләр. Дәрсликләри тәртиби, јахуд јазылмасы үчүн, мәним фикримҹә, гәтијјән елми титулларын әһәмијјәти јохдур. Ону да дејим ки, һуманитар саһәләрин, мүтәхәссисләрин, оху китабларынын тәртибчиләри индијә гәдәр өзләрини мүәллиф кими гәләмә верибләр. Бир-ики зәиф, бәсит мәтнин јазылыб дәрслијә әлавә едилмәси мүәллифлик үчүн зәманәт вермир. Бунун үчүн Москвада чап олунмуш бир сыра рус дили дәрсликләринә бахмаг кифајәт едәр.

Јахшы оларды ки, тәртиб едилән, јахуд јазылан дәрсликләрә габагҹыл орта мәктәб мүәллимләри әввәлчәдән рә'ј верәјдиләр вә сонра дәрслик чап едиләјди. Амма әксинә олур. Дәрслик чап едилир, сонра онларын һаггында рә'ј кәдир, әслиндә тәшкил олунур. Бунун хејри о олар ки, јаланчы пафослардан шакирдләрин ҹаны гуртарар.

Азәрбајҹанын кечмиш һимниндәки мисралары хатырлајын:

Јолумуз Ленин јолудур, партијадыр рәһбәримиз,
Коммунизмин күнәшилә нурланаҹаг сәһәримиз...

Сәһәрләримизи гара бајрагларла ачдыг. Ленин јолу — халгымызы Шәһидләр Хијабанына кәтириб чыхартды. Шакирдләри белә јаланчы пафосдан тә'чили хилас етмәлијик; бу, бизим вәтәндашлыг мөвгејимиз, милли борҹумуз олмалыдыр.

Мән гәтијјән һеч кәсин әмәјини јерә вурмаг фикриндә дејиләм, јазылмышларын көзүјумулу позулмасыны да тәләб етмирәм. Сөзсүз ки, әһәмијјәтини итирмәјән дәрсликләримиз вардыр, онлар редактә илә јени тәфәккүр дөврүнүн мәктәбләриндә истифадә едилә биләр.

Дәрслик јазмаг мәс'улијјәтдир, әдәби-ичтимаи-сијаси һадисәдир. Дәрслик јазан мүәллиф ән габагҹыл зијалы, маариф хадимидир. Дөшүнә «Маариф әлачысы» нишаныны тахан хадим јох, мә'нәви һаггы олан педагогдур, философдур, мүәллимдир.

Габаглар ушагларымыз үчүн дәрслик јазмыш көркәмли маарифчиләрин парлаг симасы инди дә көзләримизин габағына кәлир. Инди дә јери дүшдүкҹә Ч. Чүзәрлинскинин, Ә. Дәмирчизадәнин, Ф. Гасымзадәнин, А. Дивәнбәјоғлунун, Һ. Араслынын, Ә. Гарабағлынын, М. Рзагулузадәнин вә башгаларынын һөрмәтлә хатырлајырыг.

Азәрбајҹан мәктәбләри үчүн «рус дили» китабында «...на русском јазыке разговаривал Ленин» ҹүмләсиндән сонра истәр-истәмәз өз-өзүнә суал вермәли олурсан: Көрәсән Ленин һансы дилдә данышмалыјды? Көрәсән нә үчүн ушаглары һипноз еләмәјә чалышырлар? Рус дили бүтүн халгларын дилләринә гаршы гојулур вә бәшәријјәтин кәләҹәк дили адландырылыр. Нә үчүн!? Бу, мәһз бөјүк дөвләтчилик шовинизми дејилми? «Рус дили» дәрсликләриндә В. Лебедев-Кумачын «Широко страна моја» адлы тәнгид вә рус мәтбуатында чохдан тәнгид едилән ше'ри тәгдим вә тәблиғ едилир. «...Коммунистическаја партија Советского Сојуза уверенно ведет нашу страну к коммунизму...». Бу ҹүмлә дә нечәнҹи илин ахырларында Азәрбајҹан мәктәбләри үчүн нәшр едилән 10-ҹу синиф «Рус дили» китабында јазылыр.

Дәрсликләримиз бу вәзијјәтдәдир. Мисал кәтирмәклә битиб-түкәнмәз.

Бүтүн бунлардан сонра бизә,— јә'ни нәшријјат ишчиләринә «баша салмаг» истәјирләр ки, дәрсликләрин мәзмун мәсәләсинин бизә дәхли јохдур, биз китаблары нәшр етмәлијик, вәссалам. Дәрслик мүәллифләриндән дә белә бир «хәбәрдарлыг» ешидирик ки, биз дәрсликләрдә «косметик дүзәлишләр» апара билмәрик.

Билмирәм бу вәзијјәтдән һөрмәтли тәһсил назиримизин хәбәри вармы? Бизим тәклифимиз будур ки, өлкәдә баш верән сијаси вәзијјәтлә әлагәдар бир сыра дәрсликләрин мәзмуну мүтләг дәјишдирилсин. Һәтта үзүмүзә кәлән јени илдә дәрслик чап едилмәсин. Бу мәгсәдлә ајрыҹа комиссија тәшкил едилсин вә китабларын мәзмуну, тәрҹүмәси илә хүсуси мәшғул олсун. Синиф мүәллимләринин өзләри план тәртиб етсин, шакирдләрә ичтимаи-сијаси вәзијјәтә бағлы мә'лумат версинләр, јахуд башга чыхыш јолу тапсынлар. Бунлар мәним һәм шәхси мүлаһизәләримдир, һәм дә вәтәндаш мөвгејим.

Ән кәскин ҹәһәтләрдән бири дә будур ки, дәрсликләрдә Ҹәнуби Азәрбајҹан әдәбијјаты, 25 милјонлуг Ҹәнуб халгымызын һәјаты унудулмушдур. Халгымызы там һүгугла тәмсил едән шакирдләрә елә бил бунун һеч бир дәхли јох имиш.

—Нәриман мүәллим, бир һалда ки, сөһбәт дәрсликләрдән кедир, бир шеји дә гејд етмәк истәјирәм. Бир дәрслик ушаглара 4 ил мүддәтинә верилир. Дијирсә «ушаг» дејирсән. Бир китаб мәктәбчи илә галанда, һәлә онда тәравәтини итирир, нәинки дөрдүнҹү илә галанда. Бу ҹүр дәрслијин ушаға чатдырылмасы санитарија ҹәһәтдән дә дүз дејил. Белә һалда валидејнләр дәрслији пулла алмағы даһа үстүн тутур. Сиз буна нечә бахырсыныз?

—Көһнәлмиш китаба мүнасибәт дә һәвәссиз олур.

Бундан башга, нәшријјатларда маашлар да ашағыдыр. Буна бахмајараг, онлар китаблар бурахырлар. Һәтта редакторлар мәтбәәләрә кедиб корректорлуг едирләр, һеч буна әлавә пул да ала билмирләр.

—Көрүрәм, мәтбәә чәтин иш саһәсидир.

—Ахы, нәшријјатларын бурахдығы тәкҹә дәрсликләр дејил. Башга нә гәдәр мүхтәлиф мөвзулу, ҹешидли китаблар чыхмалыдыр. Мән бир шеји јәгин етмишәм ки, бүтүн саһәләр үзрә јығым, чап вә бурахылыш үзрә дәгиг ҹәдвәлләр вахтында тәртиб едилмәсә вә буна ҹидди нәзарәт олмаса, әввәлчәдән мүгавиләләр бағланмаса, вәзијјәт гәтијјән јахшылаша билмәз.

—Гаршыдан бөјүк Низаминин јубилеји кәлир, Нәриман мүәллим, јери кәлмишкән, нәшријјатларын Низами јубилејинә һазырлығы һаггында нә дејә биләрсиниз?

—Низаминин јубилејини республикамыз кениш мигјасда гејд едир. Дөвләт Комитәси бу күнләрә әлибош кәлмәјиб. «Хәмсә»нин јубилеј нәшрләри, столүстү вә дивар тәгвимләри, ачыгҹалары, әҹнәби дилләрдә Низаминин әсәрләри латын вә әрәб графикасы илә бурахылан китаблар дедијимизә јахшы мисал ола биләр. Түркијәдә вә Иранда түрк вә фарс дилләриндә дә бөјүк шаирин әсәрләри чап едиләҹәкдир. Бизим харичи нәшријјатларла әлагәмиз јаранмагдадыр. Низаминин Јапонијада нәшр едилмиш китабларыны алмышыг. Комитә бүтүн республикалара мүраҹиәт етмиш вә онларын бурахдыглары Низами әсәрләрини јубилеј сәркиләриндә нүмајиш етдирмәк нијјәтиндәјик. Көркәмли шәргшүнас алим Рүстәм Әлијевин даһи шаиримизин һәјатына, јарадыҹылығына һәср едилмиш тәдгигатлары да мүхтәлиф дилләрдә нәшр едилир. Бүтүн бунларла јанашы, бајаг дедијимиз сәбәбләр үзүндән, јә'ни нәшријјатла мәтбәә арасында бағланан мүгавиләләрә, тәртиб едилмиш ҹәдвәлләрә истәнилән нәзарәт олмамыш, бир сыра китабларымызын сигнал нүсхәси чыхса да, һәлә бүтүн тиражы верилмәмишдир.

—Нәриман мүәллим, сизин сөзә гүввәт, тематик планларын вәзијјәти нечәдир? Дејирләр бир нечә нәшријјатын кечән илки планлары көпән илә көчүрүлүб! Дүздүрмү? Тираж мәсәләләринә нечә бахырсыныз? Мүәллифләрин өзләри таныш ахтарыр, тираж јығырлар, мәтбәәләрдә китабларыны чап етдирмәк үчүн өзүнү ода-көзә вуран мүәллифләрин сајы артыр.

—Елә мән өзүм дә вахтилә мәтбәәләрә зәнк еләтдириб хаһиш едәрдим ки, китабым вахтында чыхсын. Реал вәзијјәт сиз дејәндир. Бу ил үмуми ишә көмәк мәгсәдилә нәшријјатларын тематик планларыны «Јени фикир» гәзетиндә дәрҹ етдирмәк гәрарына кәлмишик. Кәләҹәк илләрин китаб нәшрләрини охуҹуларла бирликдә тутмаг истәјирик, онларын көндәрдикләри рә'јләр вә мәктублар да һәмин гәзетин сәһифәләриндә вериләҹәкдир. Гој јахшы китаб чохлу да тираж топласын. Елә билирәм бу нәшријјат ишчиләринин ишини јүнкүлләшдирәҹәк.

Ону да дејим ки, тираж мәсәләси үзрә ајрыҹа комиссија јарадылмышдыр, вә буна сәдрин мүавинләриндән бири рәһбәрлик едир.

—Мағазаларда чохлу китаблар галыр, сатылмыр.

—Елә буна көрә дә бизим инди реал планлара еһтијаҹымыз вар. Базар игтисадијјатына кечид дөврүндә бу, әсас мәсәләдир. Китаблар сатылмајанда нәшријјатлар бағлана биләр. Кағызларын баһаланмасы илә гијмәтләрин баһаланмасы үст-үстә дүшдү. Буна көрә дә бә'зи нәшријјатлар рус дилиндә олан китаблары да нәшр едиб кәнар јерләрдә сатдырырлар; беләликлә, нәшријјатлары сахламаг, мааш алмаг, гонорар вермәк вә с. кими чыхыш јоллары ахтарырлар. Әлбәттә, белә вәзијјәтдә милли әдәбијјатымыз удузур.

Биз инди сој-көкүмүзә гајыдырыгса, һәррәҹ базарында мә'нәвијјатымыз тәрәзијә гојулмамалыдыр. Азәрбајҹанын чох гәдимдән тутмуш, индијә гәдәр көзәл әдәбијјаты тарихи, мәдәнијјәти, фәлсәфәси олмушдур. Онлары арајыб ахтарыб, чап етмәк лазымдыр. Бу ил «Јазычы» нәшријјаты тематик планларына «Әдәби Борчалы», «Әдәби Дәрбәнд» «Әдәби Тәбриз», «Көјчә маһалы» (јахуд «Әдәби Көјчә»), «Түрк дүнјасы» кими алманахлар салмыш, «Ишыг» нәшријјаты Азәрбајҹан Демократик Республикасынын (1918 — 1920-ҹи илләрдә) тәртиб етдији орден вә медалларын ескизләриндән ибарәт албом бурахмағы нәзәрдә тутмушдур. Ејни заманда мүгәддәс јерләримизи, зијарәткаһларымызы халгымызын нәсил-нәсил нәзир-нијаз вердији, әһд-пејман бағладығы пирләри, ән гәдим мә'бәдләри вә тикилиләри әһатә едән шәкилли «Мүсәлман мәдәнијјәти» һәдијјә китабыны ады илә бурахмағы нәзәрдә тутмушдур.

Ҹәнубда јашајан азәрбајҹанлы балалар үчүн әрәб графикасы илә илк дәфә «Ана дили» дәрслијини планлашдырмышыг (Дәрслијин мүәллифи Алманијада јашајан азәрбајҹанлы рәссам вә онун һәјат јолдашы дил үзрә көркәмли алимдир).

Нәшријјатларымыз кәлән ил мараглы тематик планларла чыхыш едәҹәкдир. «Кәнҹлик» нәшријјаты ушагларымызын һәјатыны, мәишәтини әкс етдирән шәкилли китаблар нәшр едәҹәк, кәнҹләри дүшүндүрән мараглы китаблар (јазылмасы үчүн мүгавиләләр бағлајаҹаг, кәнҹ јазычы вә шаирләримизин јарадыҹылығына даһа ҹидди әһәмијјәт верәҹәкдир. Бизим гоҹаман вә нүфузлу нәшријјатлардан бири олан «Азәрнәшр», Азәрбајҹан Енсиклопедијасы, университет нәшријјатларынын мараглы планлары вардыр. Бизи вә нәшријјат рәһбәрләрини бу китабларын вахтында вә зөвглә бурахылмасы марагландырыр. Белә мараг гаршысында чап машынларынын да бир чохунун көһнәлмәси тәәссүф доғурур.

Коллекија ичласында дејилмишдир ки, Иттифаг вә дүнја мигјасына чыхарыла билән, мүхтәлиф регионларда вә харичдә јашајан азәрбајҹанлылар үчүн дә китаблар бурахылмалыдыр. Хәрҹләрин спонсор гајдасы илә өдәнилмәсиндән истифадә едилмәлидир.

—Нәриман мүәллим, сифаришлә мүәллифләрин өз һесабына китаб чап етдирмәләри нә вәзијјәтдәдир?

—Бу ишлә бағлы, нәшријјатларымызда ајрыҹа шө'бәләр јарадылмышдыр. Көрәк белә китабларын кејфијјәти мәсәләсинә хүсуси фикир верилсин. Бә'зи һалларда е'лансыз, планда нәзәрдә тутулмајан әсәрләр нәшр едилир. Бунлар үмуми ишимизә чох ҹидди манечилик төрәдир.

Китаб чилдләмә сехләриндә ишләр еллә көрүлүр. «Кәлә Изаура» киносуну јада салыр. Бизим гызларымыз, кәлинләримиз о ҹүр примитив шәкилдә ишләјирләр. Бу јолла нә гәдәр китаб нәшр етмәк, јахуд чилдләмәк олар?!

Мәним нијјәтим анҹаг хејирхаһлыгдыр. Бајаг дедим ки, нәшријјат вә мәтбәә редакторлары, корректорлары, сехләрдә ишләјән фәһләләр доғрудан да әсл һүнәр көстәрирләр. Онларын маашлары артырылмалы, иш шәраити јахшылашдырылмалыдыр. Бу истигамәтдә бир сыра ишләр көрүлүр. Нәшријјатларда, мәтбәәләрдә гурашдырма ишләри дә кедир. Бах, белә бир шәраитдә ишләјәнләр тиҹарәт системинә 14 милјон манатлыг (кечән илдәкиндән 5,4 милјон чох), мәһсул верәрәк, планы 132 фаиз едәмишдир. Бир сыра мүәссисәләрдә компенсасијаларын һәҹми 60 манатдан 100 маната галдырылмышдыр. Бунлар барәдә коллекијанын ичласында дејилмишдир.

—Јегин гаршыда чохлу ишләриниз дурур!

—Дејердим ки, чох ваҹиб ишләримиз вар. Нәшријјатларымыз 10 ҹилдлик Азәрбајҹан — түрк әдәбијјаты антолокијасы бурахмалыдыр. Бакыда, Сумгајытда, Кәнҹәдә «Түркијә китабы», Истамбулда, Анкарада, Измирдә «Азәрбајҹан китабы» сәркиси јармаркалары тәшкил едиләҹәк. Азәрбајҹан полиграфчыларынын бир групунун Түркијәдә гаршылыглы көрүшләри, тәҹрүбә мүбадиләләри нәзәрдә тутулур. Бу мүнасибәтлә, Түркијә республикасы Мәдәнијјәт Назирлијин нәшријјат ишләринин рәиси вә Түрк Дүнјасы Араштырмалары Вәгфинин президенти јени протокол имзаламаг мәгсәдилә Комитә хәтти илә Бакыја дә'вәт олунаҹаглар.

«Әдәбијјат гәзети»нин һөрмәтли охуҹулары үчүн ону да дејим ки, бүтүн сә'јләримизи сәрф едәҹәјик ки, јазычыларымызын әсәрләри вахтында нәшр едилсин, истә'дадлы кәнҹләрин јарадыҹылығына гајғы көстәрилсин. Тематик планлар реал тутулсун. Бајаг дедим ки, Мәтбуат Комитәсиндә тираж комиссијасы фәалијјәт көстәрир. Нәшријјат мүдирләри вахтында Азәркитабла мүгавиләләр бағласын вә тираж мәсәләләрини өзләри һәлл етсинләр. Әлбәттә, индики һалда кәсирләримиз аз дејил. Елә буну демәк кифајәт едәр ки, нәшријјатларымызын бу илки тематик планлары һәлә нәшр едилмәмишдир. Һалбуки онлар ајындан мәтбәәјә көндәрилмәлиди. Охуҹуларла әлагә, китабын тәблиғи вә тиражы о вахт асан һәлл олунарды. Јери кәлмишкән, нәшријјат рәһбәрләрини чәтин вәзијјәтә салан бир мүһүм проблеми дә бурада јада салмаг истәјирәм. Мүәллифләр әлјазмаларыны олдугҹа кечикдирирләр. Дәфәләрлә дејилир, хатырлатма мәктублары јазылыр, јенә мүмкүн олмур. Илин орталарында, јахуд ахырларында әлјазмасы тәгдим едилир, нәшријјат рәһбәрләринә тәзјиг көстәрилир. Ахырда чәтинлик нәшријјатларын, мәтбәәләрин өһдәсинә дүшүр. Әлавә, һеч бир планда олмајан әлјазмалары чап едилир.

Сөзсүз ки, проблем вар. Әлбир иш шәраити лазымдыр ки, бунлары тезликлә һәлл едә биләк. Китаб нәшри мәдәнијјәтдир.

—Нәриман мүәллим, көрәҹәјиниз ишләрдә Сизә мүвәффәгијјәтләр арзулајырам.

—Сағ олун.